

taal = meer

Woorden maken van andere woorden

Misschien heb je je weleens afgevraagd waar al die woorden vandaan komen die we dagelijks gebruiken. Die woorden zijn niet allemaal op dezelfde manier ontstaan. Een groot aantal woorden kun je wel verklaren. We geven een paar voorbeelden. Daarmee kun je op zoek naar andere voorbeelden. Probeer er samen zoveel mogelijk te verzamelen. Daarna kun je ook uitproberen of je op diezelfde manier zelf nieuwe woorden kunt maken.

wat iemand doet

bakken
weven
...

hoe zo iemand heet

bakker
wever
...

waar dat gebeurt

bakkerij
weverij
"

wat iemand doet

hengelen
metselen
goochelen
...

hoe zo iemand heet

hengelaar
metselaar
goochelaar
...

wat die gebruikt

...
...
...

het instrument

viol
gitaar
trompet
...
???

de bespeler

violist(e)
gitarist(e)
trompettist(e)
...
bloemist(e)

Wie zegt dat?

"De brug is open!
Moeten we weer
stoppen..."

"De brug is open!
We kunnen lekker
verder..."

Nep-vergrotende-trappen

Een vergrotende trap noemen we woorden die van iets gewoons meer maken, zoals groter, roder, smaller, duurder. Die eindigen allemaal op -er.

Zoek nu eens de vergrotende trap in deze zinnen:

Ik sprong met de picknickspullen in de boot en toen viel de boter in het water.

De schaatser reed in een wak, omdat hij nog niet goed wakker was.

'Boot-boter' en 'wak-wakker' hebben de vorm van een gewoon woord en de vergrotende trap, net als bij 'groot-groter' en 'strak-strakker'. Maar toch klopt er in deze zinnen iets niet! 'Boter' en 'wakker' zijn natuurlijk helemaal geen vergrotende trappen van 'boot' en 'wak'.

Kun jij ook zinnen maken met zo'n nep-vergrotende-trap, zoals hierboven staan? Denk bijvoorbeeld aan: kik - kikker, lek - lekker, ruit - ruiter.

Jij kunt zelf vast nog veel meer van zulke woordparen bedenken!

Een naamwoord of een bijwoord?

Het regent **hard** vandaag.
Het ei is nog niet **hard** van binnen.
Hij klopte **hard** op de deur.
Zij kreeg een **hard** applaus.

Een woord als 'hard' geeft je wat extra informatie in een zin.

De ene keer vertelt het iets over een voorwerp of over wat je hoort of ziet. Dan vertelt zo'n woord als 'hard' iets over een zelfstandig naamwoord, dus een woord waar je de, het of een voor kunt zetten. Dan noemen we een woord als 'hard' bijvoeglijk naamwoord.

De andere keer zegt het iets over wat er gebeurt of wat iemand doet of benadrukt een eigenschap van iets. Dan vertelt zo'n woord als 'hard' iets over een ander soort woord, zoals een werkwoord of een bijvoeglijk naamwoord. Dan noemen we zo'n woord een bijwoord.

Het woord hard ziet er in al die zinnen hierboven precies hetzelfde uit. Zoek eens uit in welke zinnen **hard** een bijwoord is en waar een bijvoeglijk naamwoord. Leg steeds uit waarom dat daar zo is!

Maar... er is nog iets.

Soms moet je zo'n woord wel een beetje van vorm laten veranderen. Kijk maar naar de volgende zinnen. Wat zou daar aan de hand zijn met dat woord heel.

- Je hebt nu wel een **heel** rode kleur!*
- We hebben dat **heel** lang volgehouden.*
- Het **hele** jaar hebben we hard getraind.*
- Daardoor speelden we **heel** goede wedstrijden.*
- Nu hebben we weer **hele** groene vlaggen, want de vorige waren kapot gewaaid.*

Als zo'n woord een bijwoord is, verandert het nooit van vorm. Als het een bijvoeglijk naamwoord is, soms wel. Kun je bedenken waardoor in zin a **heel** rode staat en in zin e **hele** groene?

Raadsels maken

Probeer de volgende raadsels maar eens op te lossen:

Met een r ben ik bedorven, met een b ben ik niet scherp en met een z ben ik een gek. Over welke drie woorden gaat het hier?

Met een k heb ik geen haar, met een t kun je me spreken en met een p kun je me de grond in slaan. Over welke drie woorden gaat het hier?

Met een g zit ik op een zeilboot, met een w zit ik aan een molen en met een p zit ik op de kerstboom. Over welke drie woorden gaat het hier?

Kun jij ook een paar van deze raadsels maken?

Om je op weg te helpen noemen we een paar 'woordeindes' die je hiervoor kunt gebruiken, maar er zijn er nog veel meer...

-aas, -ak, -ap, -een, -ip, -olk, -ok, -op.

Samentrekkingsgrappen en -grollen ...

'Koffiekopjes en thee kopjes' kun je ook korter opschrijven als 'koffie- en thee kopjes'. Met dat streepje laat je zien dat achter 'koffie' eigenlijk ook 'kopjes' zou moeten staan. Zo'n combinatie van twee woorden met hetzelfde tweede stuk, dat je maar een keer noemt, noemen we een samentrekking. Niets mis mee, want zo blijft het lekker kort.

Maar een samentrekking als 'koffie- en driftkopje' mag dan weer niet. Want een koffiekopje gaat over een heel ander soort kopje dan een driftkopje (=een klein kind dat heel driftig wordt). Nog een paar 'foute' voorbeelden: koffie- en klets kop, voet- en gehaktbal, schild- en tuinpad. Kun jij nog meer samentrekkingen bedenken die eigenlijk niet mogen?

